

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Актуальні проблеми трансформації соціогуманітарної освіти: зб. наук. праць за підсумками Всеукраїнської наук. - практик. конференції (Кам'янець-подільський, 4-5 грудня 2003 р.) - Кам'янець-подільський, 2003.- 186 с.
2. Бабченко О. В. Методика викладання образотворчого мистецтва [посібник для студ. художньо-графічних факультетів навчальних закладів освіти] / О. В. Бабченко - Одеса, 2003.- 79 с.
3. Бердяев Н. А. Творчество и объективация / Бердяев Н. А. [Сост. А. Г. Шиманского, Ю. О. Шиманской].- Мн.: Экономпресс, 2000.- 304 с.
4. Горячев М. Д. Психология и педагогика : Учебное пособие / Горячев М. Д., Долгополова А. В., Ферапонтова О. И. – Самара : Самарский университет, 2003.- 187 с.
5. Кириллова Н. Медиакультура : от модерна к постмодерну / Кириллова Н.- М.: Академический Проект, 2005.- 445с.
6. Китаев-Смык Л. А. Факторы напряженности творческого процесса / Л. А. Китаев-Смык // Вопросы психологии.-2007.-№ 3.- с. 83-87
7. Кукушин В. С. Современные педагогические технологии. Начальная школа : Пособие для учителя. - Ростов н/Д : Феникс, 2003.- 448 с.
8. Овечкин В. П. Образование в условиях изменяющейся культурно-технологической среды / Овечкин В. П. // Педагогика.-№10.-2005.- с.18-28.

Кривець Л. В. – кандидат філософських наук, викладач філософії Військової академії м.Одеса.

УДК: 100+355.5+370.112

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ОРІЄНТИРИ БАГАТОМІРНОСТІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

У статті розглядаються соціально-філософські орієнтири гуманітарної освіти майбутніх офіцерів. Концептуальні проблеми формування соціальних і моральних параметрів гуманістичного світогляду курсантів (студентів) та слухачів вищих військових навчальних закладів України аналізуються в контексті прикладних аспектів соціальної філософії та філософії освіти.

Ключові слова: багатомірність гуманітарної освіти; соціокультурні детермінанти; гуманітаризація і гуманізація військової діяльності; акмеологічна модель підготовки майбутнього офіцера.

В статье рассматриваются социально-философские ориентиры гуманитарного образования будущих офицеров. Концептуальные проблемы формирования социальных и моральных параметров гуманистического мировоззрения курсантов (студентов) и слушателей высших военных учебных заведений Украины анализируются в контексте прикладных аспектов социальной философии и философии образования.

Ключевые слова: многомерность гуманитарного образования; социокультурные детерминанты; гуманитаризация и гуманизация военной деятельности; акмеологическая модель подготовки будущего офицера.

The article deals with social-philosophical orientations of liberal education of future officers. The conceptual problem of forming of social and moral parameters of humanistic vision of cadets (students) and students of higher military educational institutions of Ukraine are analyzed in the context of applied aspects of social philosophy and philosophy of education.

Keywords: *multidimensionality of humanitarian education, socio-cultural determinants, and the humanization of military activity; acmeologic model of training future officers.*

Сучасна військово-освітня реальність характеризується подальшим інтегруванням процесу підготовки офіцерів у систему загальнодержавного будівництва. Офіцерські кадри на сучасному етапі суспільного розвитку знову виявилися в авангарді вирішення цілої низки національних завдань: збереження державної цілісності, забезпечення безпеки національних інтересів, фізичного і духовного зростання нації.

Метою поданої статті є аналіз Концептуальних проблем формування соціальних і моральних параметрів гуманістичного світогляду курсантів (студентів) та слухачів вищих військових навчальних закладів України в контексті прикладних аспектів соціальної філософії та філософії освіти.

Об'єкт дослідження: освітнє середовище ВВНЗ України. **Предмет** дослідження: соціально - філософські орієнтири гуманітарної освіти майбутніх офіцерів.

Відповідно до вимог Міністерства Оборони України нашій державі потрібні гуманітарно-освічені й гуманно виховані офіцери-професіонали, які володіють: національно-патріотичною свідомістю, системним мисленням, інтелектуально-моральним потенціалом, науковим світоглядом, реалістичним поглядом на всі сторони життя армії і суспільства, що можуть вільно орієнтуються в складній системі цінностей і вміють своєчасно приймати самостійні обґрунтовані рішення. [10]

У зазначеному контексті об'єктивних потреб суспільства гуманітарна освіта повинна максимально сприяти формуванню та реалізації духовної складової військової діяльності, щоб серед випускників військових вузів не було «...глухих до Слова, черствих до Добра, безпам'ятних до Минулого і сліпих до Краси, безвідповідальних за майбутнє країни особистостей». [9; с.236]

Саме вищі, духовні рівні майбутнього офіцера визначають багатомірність наукового аналізу і цілісного уявлення про його особистісне становлення у ВВНЗ, включаючи шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки.

Багатомірність сучасної вищої освіти представлена - традиційною академічною, технократичною, світоглядною, когнітивно-інформаційною, компетентнісною, культурологічною і багатьма іншими гносеологічними і загальнонауковими освітніми парадигмами.

Це пояснюється тією обставиною, що, по-перше, в освіті ще не утвердився стійкий баланс особистісно-орієнтованої теорії та авторитарно керованої практики, по-друге, система підготовки майбутніх офіцерів у військових вузах не є статичним утворенням, а перебуває у постійній зміні під впливом історичного досвіду.

Але коли мова йде про реалізацію гуманітарної складової вищої військової освіти в контексті військової діяльності, то на домінуюче місце претендує сукупність особистісно-орієнтованих освітніх концепцій - гуманістична парадигма освіти, як науковий напрям сучасної філософсько-педагогічної думки і основа виховної освітньої моделі ХХІ століття.

Гуманістична парадигма тісно пов'язана зі змістовним базисом освіти - духовною культурою, яка розуміється як екзистенційно орієнтована система способів і результатів формування та розвитку людської духовності.

Разом з тим, у контексті військової та військово – педагогічної діяльності багатомірний підхід:

1) висловлює міжпарадигмальну інтегративну складність мультидинамічного плюралістичного феномену гуманітарної підготовки, в тому числі, необхідність формування у майбутнього офіцера національно-патріотичного поліфункціонального та багатоаспектного бачення об'єктивної реальності;

2) відображає ту обставину, що гуманітарне знання має не бути обмеженим і фрагментарним, але повинно носити поліфонічний характер і містити безліч різних, можливих в просторі і в часі, альтернатив;

3) найбільш повно відповідає завданням реалізації гуманітарної складової вищої військової освіти, яку ми розглядаємо як багатовимірне і багатоаспектне явище, що відбиває інтеграцію індивідуального і соціального, а також взаємопроникнення понять гуманізація, військова діяльність, освіта та моральна культура;

4) продиктований переходом від колективно-центричної до особистісно-орієнтованої технології освіти, акцентуванням уваги на вмінні майбутнього офіцера самостійно поглиблювати, оновлювати та інтегрувати свої знання у професійну військову діяльність;

5) детермінований впровадженням принципів діалогічності, партнерства і толерантності у сферу гуманітарного знання, подоланням екстремальності та конфліктності у міжсуб'єктних соціальних

відносинах. [3]

Проте, слід особливо підкреслити, що феномен методологічного плюралізму – багатомірний підхід до реалізації гуманітарної складової вищої військової освіти, закономірно прийшов на зміну методологічному монізму в умовах парадоксальності сучасних форм прояву онтологічного зв'язку «філософія - освіта – моральна культура», тобто ми, образно кажучи, зараз споглядаємо другу сторону медалі.

У зв'язку з вищевказаним ми, по-перше, віддаємо собі звіт в небезпеці переростання багатомірності в еkleктику принципових позицій, які видаються за синтез і синкретичну цілісність, по-друге, ми бачимо завдання в тому, щоб не звести свою позицію до інтерпретації ключових понять гуманітарної освіти, а залишитися вірними проголошеним гуманістичним цілям, цінностям і сенсам, співвідносити зміст освітньої діяльності у ВВНЗ з глибинними основами гуманітарного пізнання людської сутності та національно-патріотичними основами військової діяльності.

Отже, реальністю гуманітарної освіти майбутнього офіцера при домінуванні її національно-патріотичної спрямованості, стають проблеми: конструювання дюдиновимірності військової діяльності; гармонізації її розрізнених світів (природного, соціального, знаково-символічного, віртуального та ін.); синтезу професійних та загально – соціальних знань і когнітивних практик. [4]

Це означає, що гуманітарна освіта майбутнього офіцера: а) постає творчим процесом, що включає етапи формування як свідомого, так і латентного гуманістичного мислення, здатності до самопізнання, саморефлексії, б) при відповідних організаційно-педагогічних умовах може сприяти особистісному становленню - перетворенню з організованої системи на систему, якій властивий саморозвиток, що спирається на біосоціальну сутність особистості курсанта і синергетичні закономірності освітнього процесу у вищій військовій школі. [1, 10]

У силу цього, освітній процес у контексті військової діяльності стає: а) актом творчості особистості; б) результатом інтеграційних процесів природних і гуманітарних наук. Таким чином, гуманітарна підготовка майбутнього офіцера, що здійснюється в інтересах особистості, суспільства і держави, постає як універсальна цінність, а її національно-патріотичний зміст виступає імперативом розвитку вищої військової школи в Україні.

Актуальність багатомірності гуманітарної підготовки зростає по мірі розвитку теорії та практики військового мистецтва, що приводить до фундаментальних зрушень в соціокультурних характеристиках збройних конфліктів, коли «образ війни», як запеклого збройного протистояння, осучаснюється образами нових воєн (терористичної, інформаційної, економічної, технологічної, психологічної, «хакер-війни» та інших, коли головними полями битв стають: свідомість військовослужбовців і цивільного населення; інформаційний простір; менталітет націй; духовні основи армії; історична правда; патріотизм ; культура і т.п. [6].

У зв'язку з цим, військова освіта має бути підпорядкована глобальній, стратегічній меті підготовки військового професіонала, увібрав в себе зразки вітчизняної та світової військової етики, кращі традиції світового офіцерського корпусу, в тому числі, віру «в духовну правоту своєї Батьківщини, своєї нації і своєї життєвої справи». Навчання і виховання у військовому вузі не може бути спрямоване тільки на формування фахівця вузького профілю - обмежуватися формальною освіченістю поза етичних категорій віри, честі і совісті, так як армія - школа формування характеру та національно-патріотичного служіння, патріотичної вірності та гідності. [5].

При цьому, реалізація гуманітарної складової військової освіти постає найважливішим фактором трансляції національно-патріотичних цінностей, норм та ідеалів людяності, естетичних і етичних відносин до навколишнього світу, освоєння ціннісно-сміслових орієнтирів і способів рефлексії з метою ефективної діяльності випускників ВВНЗ у військах.

Мова йде про те, що в сучасних умовах динамічно мінливих освітніх практик, коли суб'єкти вищої військової школи не можуть не перебувати під впливом постнекласичного образу науки і соціальних інновацій, гуманітарна освіта вже не обмежується завданням трансляції мінімально необхідних знань про людину, суспільстві і форми їх життєдіяльності.

Так само в її завдання входить розкриття і реалізація фундаментальних структур, які служать умовою творчого освоєння та ефективного застосування майбутніми офіцерами сучасного гуманітарного знання.

Зазначимо також, що гуманітарна підготовка задає «параметри» і форми становлення єдності особистості випускника військового вузу в ціннісно-смісловій варіативності її комунікацій, розумінь, уявлень, процесів самовдосконалення та формування світогляду.

З точки зору сучасної соціальної філософії, гуманітарна освіченість займає особливе місце в

системі наукового світогляду особистості, оскільки вона цілісна, екзистенційна, звернена до людиновимірності суспільного розвитку, здатна задіяти специфічні особистісні параметри життєдіяльності, а також фундаментальні ціннісні орієнтації. [4, 5]

Беручи до уваги, що духовна складова - це передусім стрижень свідомості, самосвідомість і духовна культура особистості випускника ВВНЗ постає як її інтегрована єдність, що виявляється в потребі жити, діяти, творити реалізовувати себе в військово – професійній діяльності відповідно до ідеалів істини, добра та краси; впроваджувати принципи толерантності, довіри та партнерства.

У науковій літературі під терміном «гуманітарна підготовка» зазвичай розуміється: як процес гуманітарного виховання та освіти, що має своєю кінцевою метою формування цілісного світогляду, соціалізацію та інкультурацію особистості; установка, процес і результат гуманітаризації на основі педагогічної технології, яка включає естетичну, етичну, в тому числі, професійно-комунікативну, економічну, екологічну та правову складові, що створює у вищих навчальних закладах гуманітарне середовище сприятливого освітньо-виховного простору, здоровий морально - психологічний клімат. [8]

Проте, з урахуванням специфіки військової освіти, стає значущим переосмислення цінності гуманітарної підготовки курсантів, її націленості на виховання соціальних ідеалів особистості, яка усвідомлює свою соціальну приналежність, інтереси суспільства і армії, можливості їх реалізації в конкретних умовах, а також володіє почуттям національно-патріотичної відповідальності за результати своєї військово-професійної діяльності, долю країни і світу.

Слід враховувати, що в даний час духовна сфера підготовки майбутніх офіцерів піддається впливу негативних процесів (глобальної деїдеологізації, утилітарно-прагматичній практиці повсякденного життя, впливу засобів масової інформації, зосереджених на агресії, силі, конфлікті та ін.)

У цих умовах, гуманітарна освіченість покликана, з одного боку, пом'якшити для майбутніх офіцерів наслідки суспільно-політичних катаклізмів, а з іншого - наповнювати їх енергією, загартовувати духовно, націлювати на вирішення поставлених завдань. Її загальна стратегія повинна бути спрямована на формування та зміцнення наукового позитивного світогляду і запобігання формування негативних форм квазісвітогляду.

Мова йде про духовний та інтелектуальний розвиток самосвідомості курсантів, їх готовності і здатності продуктивно мислити, швидко навчатися, вміти застосовувати знання та навички в різних умовах, коригувати в залежності від викликів об'єктивної реальності способи власної діяльності, знаходити нові можливості для саморозвитку.

Без належного рівня гуманітарної підготовки, не маючи геополітичного кругозору, військовий фахівець не зможе оцінити значення соціальних та технологічних інновацій, не зможе свідомо прагнути до оволодіння ними і тим більше долати перешкоди на шляху до їх реалізації та впровадження в контекст військово – професійної діяльності.

У вузькому значенні соціально – філософський аспект проблеми гуманітарної підготовки має три складові: 1) формування гуманістичного світогляду в процесі засвоєння цінностей культури, 2) формування гуманістичної свідомості задля осягнення майбутніми офіцерами цілісної картини світу; 3) гуманізація освіти через оптимізацію процесу навчання та морального виховання.

Однак, на нашу думку, необхідно орієнтуватися на більш широкий національно-патріотичний контекст гуманітарної підготовки, а також на її прагматичний і проєктивний характер.

У зв'язку з цим, ми розглядаємо гуманітарну освіченість: а) як результат проєктування гуманітарної освіти на внутрішній світ, гуманістичний світогляд і самосвідомість, внаслідок чого відбувається сходження майбутнього офіцера по ієрархічно - освітніх сходах (грамотність - освіченість - професійна компетентність), б) як процес формування особистісної духовно-моральної програми - сукупності світоглядних, моральних та естетичних уявлень як основ життєдіяльності, в) як основу формування психологічної стійкості, зміцнення духовної дисципліни і характеру, моральної відповідальності, здібностей і вмінь долати життєві перешкоди, досягати особистих та соціально – значимих цілей.

Таким чином, загальною метою гуманітарної освіти є навчання і виховання кваліфікованих, соціально активних офіцерських кадрів з широким загальноосвітнім та професійним кругозором, які відповідають вимогам соціального, гуманітарного та технічного прогресу, що володіють почуттям громадянської і професійної відповідальності за результати своєї діяльності, за долю Вітчизни.

При цьому сутність гуманітарної освіченості розглядається не як інформаційно - педагогічна, а як філософська категорія. Її завдання - не стільки дати курсантові суму певних відомостей про

людину, особливості соціального життя і культуру, а в більшості, вирішальною мірою допомогти йому стати людиною врівноваженою, соціально розвинутою, культурною, відповідальною.

З усього вищезазначеного можемо зробити висновок, що:

а) гуманітарна підготовка майбутнього офіцера (у вузькому сенсі) - це мета, зміст і результат гуманітаризації та гуманізації освітнього процесу, що забезпечує формування особистості випускника ВВНЗ, який має володіти філософсько-світоглядними, соціально-педагогічними, загальнокультурними, етичними, художньо-естетичними, культурно-релігійними, соціологічними, інтелектуально-критичними та іншими компетенціями, що дають йому можливість успішно здійснювати гуманітарно-професійну діяльність в національно-патріотичних і культурно-розвиваючих формах;

б) гуманітарна підготовка майбутнього офіцера (в широкому сенсі) - це багатомірний, цілеспрямований і безупинний процес розвитку особистості випускника військового вузу, що забезпечує максимальне досягнення ним ідеальних (культивованих суспільством і державою) гуманістичних якостей, що дозволяють успішно вирішувати військово-професійні завдання в широкому соціальному, культурному контексті і входити в розряд інтелектуальної та духовної еліти України.

У контексті філософії освіти гуманітарна освіта майбутніх офіцерів спрямована на передачу основних цінностей суспільства, культури, природи і виконує ряд основних функцій:

- інноваційну (науково-дослідну) функцію, яка пов'язана з прагненням оволодіння новими знаннями і гуманітарними технологіями в результаті проведення наукових досліджень в стінах вищих військових навчальних закладів, виконання викладачами та курсантами (слухачами, студентами) актуальних дослідницьких завдань;

- виховну функцію, яка полягає у формуванні у майбутніх офіцерів державно-патріотичного світогляду, визначених гуманістичних якостей особистості і норм поведінки;

- функцію відтворення та ретрансляції, яка полягає в організованому відтворенні національної української культури, а також у передачі та відтворенні кращих вітчизняних військових традицій;

- адаптивну функцію, яка передбачає розвиток здатності курсантів адаптуватися до професійних і соціальних ролей по мірі освоєння військово-професійної діяльності;

- кумулятивну функцію, тобто функцію накопичення знань та життєвого досвіду та їх комплексного використання для розвитку наукових основ діяльності та забезпечення безперервності професійної освіти. [5]

У разі відсутності в соціально-педагогічній практиці вузу належного рівня духовності, науковості, відкритості відносин в системах «людина - людина» та «людина – суспільство», проблема гуманізації освіти трансформується із системи професійної освіти в професійну діяльність і стає проблемою майбутніх соціальних відносин, соціальної міжсуб'єктної взаємодії, соціального життя.

Мова йде про те, що випускники ВВНЗ, займаючи згодом високі посади, будуть тиражувати свій інтегрований рівень «гуманітарної складової», свою духовність, свою внутрішню культуру. Тому їх відповідальність перед державою і суспільством надзвичайно висока.

Таким чином, в якості критеріїв якості гуманітарної підготовки випускника ВВНЗ слід вважати такий її рівень, при якому аксіологічно - осмислене гуманітарне знання, гуманістичні навички та вміння, а також професійні компетенції можуть бути ефективним засобом, що використовується офіцером для гармонізації відносин з іншими людьми, Державою, Збройними Силами України, товариством, з самим собою і гуманістичним орієнтиром у пізнавальній діяльності і здатності мислити в широкому соціальному контексті. Сформована національно-патріотична свідомість випускника ВВНЗ - це та система координат, в якій осмислюється військова діяльність і вся соціальна дійсність.

Тому, зміст сучасної освіти у військових вузах повинен збагачуватися як новими соціально – філософськими ідеями, так і новим досвідом практичної діяльності військ, у тому числі досвідом виконання бойових завдань у локальних війнах і військових конфліктах. Важливою умовою цілеспрямованого гуманітарно-інтелектуального розвитку курсантів є висока ступінь їх активності, насиченість всіх форм освітнього процесу позитивними емоційними переживаннями, глибоким усвідомленням соціальної значимості ратної праці офіцера.

На ефективність гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів впливає безліч факторів, у числі яких: на особистісному рівні - наявність чітких цілей і завдань, забезпеченість мотивацією, певний рівень інтелектуальної активності; на соціальному рівні – загальний стан Збройних сил країни, сучасного українського суспільства, ціннісні орієнтації соціуму; соціальні установки та проблеми

військової освіти і її гуманітарної складової.

У зв'язку з цим, держава і суспільство мають концентрувати свої зусилля на створенні умов затребуваності офіцерської професії, відродження її високого престижу і соціального статусу, стійкої мотивації особистості до військово-професійної діяльності, розвиненої системи матеріальних і моральних стимулів, морально-психологічному забезпеченні ефективного функціонування армійського організму. Тільки в цьому випадку можна розраховувати на формування і розвиток у курсантів військових вузів бажаного всім варіанту високої морально обумовленої духовності, національно-патріотичної свідомості і пов'язаних з нею вільно обраної самодисципліни та відповідальності.

В якості соціально – філософської інновації щодо практичного впровадження в процес професійного становлення майбутнього офіцера ми пропонуємо громадськості проект гуманітарно – акмеологічної моделі підготовки до військово – професійної діяльності. Гуманітарно-акмеологічна модель включає п'ять рівнів: особистісно-соціальний, психічний, герменевтичний, символічний і екзистенційний.

На особистісно-соціальному рівні проектується і здійснюється позитивний цілеспрямований взаємний вплив міжсуб'єктних відносин у військовому соціумі, в курсантському колективі, коли ядром відносин виступає людяність та людиновимірність.

Психічний рівень передбачає психічну стійкість курсанта, розуміння ним реальності, емоційно-вольову компетентність, вміння відчувати та адаптуватися до іншої людини, вимог суспільства.

Герменевтичний рівень характеризується розвиненим прагненням до пізнання і розуміння, здатністю виявляти і декодувати метафори, які приховані в герменевтичному просторі вербальних репрезентацій відчуттів і досвіду.

Символічний рівень відображає формування цілісної особистості, гармонізацію відносин між реальністю і віртуальністю, корекцію власних професійних моделей світу та професійного світогляду, здатність до гнучкого застосування теорії в ході вирішення службових завдань на практиці.

Екзистенційний рівень пов'язаний з розвитком почуття відповідальності як «заклику до дії» за власне життя і долю, вміння вчасно і безпомилково розпізнавати специфіку проблем, а також формуванням альтруїзму як засобу подолання екзистенціальної ізоляції. У контексті нашої статті, мова йде, по-перше, про озброєння курсантів знаннями та технологіями: формування особистісної потреби у самокритичності, саморозвитку, самовдосконаленні, самоосвіті та самоконтролі, як основних чинників досягнення стану «акме», що забезпечує досягнення вершин самореалізації як в області обраної військової професії, так і в більш широкому контексті; фундаментальності професійної та гуманітарної підготовки. [1, 7]

По-друге, метою також є розвиток творчих здібностей майбутніх офіцерів, їх аналітичного, синтетичного комбінаційного і альтернативного мислення, самостійного бачення гуманітарних проблем; комбінування, синтезування раніше засвоєних способів гуманістичної діяльності; уміння «переносити» свої гуманітарні компетенції в нові ситуації.

По-третє, важливою складовою є актуалізація та оновлення соціально-гуманітарних знань, цілісність їх утримання; вдосконалення навчально-методичного забезпечення, методики організації та проведення різних форм навчальних занять в єдності історичного, філософського, економічного та соціально-політичного, правознавчого та культурологічного складових елементів.

У зв'язку з цим, розвиток особистості майбутнього офіцера ми розглядаємо як інтегральну сукупність диференційного різноманіття його сторін: військово-професійної, морально-етичної, морально-вольової, фізичної, правової, естетичної складових, що сприяє вирішенню суперечності між вузькістю професіоналізації, яка вимагає консолідації сил на військово-професійному напрямку, і широтою соціалізації, що передбачає різнобічний і цілісний розвиток особистості курсанта.

Рішення вищевикладених завдань у процесі гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів досягається:

- виховною спрямованістю викладення навчального матеріалу (національно-патріотичною, моральною, естетичною);
- викриттям фальсифікації подій з історії України, розвитку її Збройних Сил;
- яскравими, образними розповідями; роз'ясненнями прикладів героїзму, професійно компетентних і мужніх дій на полях битв Великої Вітчизняної війни, бойових дій в Афганістані, ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, в ході миротворчої діяльності та ін.;
- різноманітністю демонстрації фактів, аргументів і прикладів з філософської, художньої, поетичної, мемуарної літератури, матеріалів музею бойової слави вузу, особистого службового

досвіду і досвіду колег;

- конструктивними судженнями про роль і місце Збройних Сил України в сучасних умовах, про необхідність виконання військового обов'язку, службових обов'язків тощо;
- організацією самомоніторингу гуманітарних знань курсантів шляхом їх участі у вирішенні творчих завдань, у розробці авторських наукових проектів спільно з науково-педагогічним складом ВВНЗ.

У досягненні ефективності гуманітарної складової військової освіти кожен ВВНЗ шукає свої підходи. Наприклад, у Одеській військовій академії з метою залучення курсантів до вивчення витоків становлення і розвитку військової філософської думки, курсанти мають займатися науково – дослідницькою діяльністю з використанням інтерактивних засобів навчання. Спільно з керівними установами міста та області, особовий склад Військової академії активно бере участь у проведенні традиційних військово-патріотичних урочистостей. Важливе значення надається співпраці з духовенством, Храм Святих Рівноапостольних Кирила і Мефодія, що знаходиться на території Військової академії і навчальні приміщення складають єдиний Духовно-патріотичний комплекс.

Таким чином, в умовах сучасного постіндустріального суспільства, українська держава, Збройні Сили України гостро потребують офіцерів-патріотів з розвиненими професійно-особистісними якостями і національно - патріотичним мисленням, що передбачає:

- культурно-історичну ідентифікацію курсантами себе як продовжувачів військових традицій; сприйняття майбутніми офіцерами професійної підготовки та служби у військовому інституті як державного та патріотичного служіння;
- включення курсантів у діяльність по вивченню та пропаганді вітчизняної та регіональної військової філософії та історії;
- гуманістичну спрямованість особистості майбутнього офіцера як сукупність динамічних тенденцій, що включає активну гуманістичну позицію, гуманістичний світогляд та ідеали, а також соціально-спрямовані інтереси й цілі;
- інформаційне насичення виховуючого середовища військового вузу військово-патріотичними цінностями: проектування і конструювання у військових колективах ситуацій спільного переживання курсантами патріотичних почуттів; патріотичний зміст взаємодії майбутніх офіцерів з військово-шефськими організаціями.

В якості **висновку** зазначимо, що спільним для вищезазначених напрямків є те, що вдосконалення гуманітарної підготовки не тільки надає військово-професійній освіті національно-патріотичну спрямованість, зміцнює позитивний настрій відносно до обраної професії офіцера, але й виступає фактором, що впливає на атмосферу вищого військово-навчального закладу, привносить у неї вічні істини: моральності, морального боргу, служіння Батьківщині; створює умови, в яких кожен курсант міг би знайти себе в гуманітарній культурі, знаходячи особистісний сенс професійної діяльності, долаючи вузькість і однобокність мислення, долучаючись до гуманістичного стилю спілкування і взаємодії, від якого у вирішальній мірі залежить людиновимірність його майбутньої військово - професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бранский В. П., Пожарский С. Д., Социальная синергетика и акмеология, СПб, «Политехника», 2002 г. с. 373.
2. Гожиков В.Я. Организационно-педагогические условия совершенствования гуманитарной подготовки будущих офицеров в высшей военной школе: Монография. - М.: ВУ, 2009.
3. Денисенко П.А. Философия образования и 21 век // Информационный бюллетень Учебно-методического объединения высших военно-учебных заведений по образованию в области военного управления ВС РФ (выпуск 5). - М., ВУ, 2008. - С. 172-193
4. Запесоцкий А.С. Образование: философия, культурология, политика. - М., 2002.
5. Ильин И.А. Путь духовного обновления / Собр. соч. в 10 томах. Т.1. - М., 1993. - С. 227-229.
6. Коровин В., Подлужный В., Свиридов В., Синева А. Духовные основы воспитания курсантов // Высшее образование в России. - 2002. - № 2. - С. 111-115.
7. Кузьмина Н.В. (Головка-Гаршина), Предмет акмеодогии, СПб, «Политехника», 2002 г., с. 13-14.
8. Лихачёв Д.С. Современная культура. - М.: Искусство, 2000. - С. 51.
9. Мамчур А.М. Теоретическое и технологическое обеспечение гуманитаризации военного образования курсантов (слушателей) вузов: Дис. ... д-ра пед. наук. - Тольятти, 2002.

10. Організаційно-методичні вказівки з підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України у 2008 - 2011 навчальних роках.
11. Організаційно-методичні вказівки щодо планування, організації та проведення первинної військово-професійної підготовки курсантів (студентів) ВВНЗ та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів. Директива Міністра оборони України № Д-17 від 16.06.2004
12. Реализация гуманитарной составляющей подготовки офицеров в военных вузах: концептуальные подходы и опыт проведения всех видов учебных занятий. - М.: ВУ, 2006.

Ляшенко К. Н. – аспірант кафедри культурології філософського факультета Одеського національного університету імені І. І Мечникова.

УДК: 141.32+123.2:177.8

ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНОЕ ОДИНОЧЕСТВО КАК НЕОБХОДИМОЕ ОСНОВАНИЕ ОТЧУЖДЕНИЯ

У даній статті розглядаються проблеми самотності і відчуження у контексті екзистенціальної філософії. Встановлюється зв'язок між соціальною самотністю і самотністю екзистенціальною, соціальною необхідністю і відчуженням. Екзистенціальна самотність розглядається як головна причина відчуження людини від соціуму.

Ключові слова: соціальна самотність, екзистенційна самотність, відчуження (відчуженість), соціальна необхідність.

В данной статье рассматриваются проблемы одиночества и отчуждения в контексте экзистенциальной философии. Устанавливается связь между социальной одиночеством и одиночеством экзистенциальным, социальной необходимостью и отчуждением. Экзистенциальное одиночество рассматривается как основная причина отчуждения человека от социума.

Ключевые слова: социальное одиночество, экзистенциальное одиночество, отчуждение (отчужденность), социальная необходимость.

The article is concerned with the problems of loneliness and alienation in the context of existential philosophy. The connection between social loneliness and existential loneliness, social necessity and alienation is established. The existential loneliness is considered as the fundamental cause of human alienation from society.

Key words: social loneliness, existential loneliness, alienation, social necessity.

«Чувство локтя – убереги меня от него судьба!»

Э. Ионеско «Наедине с одиночеством»

«Так вот он какой, ад! Никогда бы не подумал...»

Помните: сера, решетки, жаровня... Чепуха все это.

На кой черт жаровня: ад – это Другие».

Ж.-П. Сартр «За закрытыми дверями»

В художественном произведении швейцарского писателя Фридриха Дюрренматта «Поручение, или о наблюдении наблюдателя за наблюдателями» мы находим интересные мысли об основаниях социальной жизни человека, проясняющие проблему одиночества, которая, в свою очередь, связана с проблемой отчуждения человека от коллективного (в данном контексте – неподлинного)